

více než polovině hudebnin. Je souvislé od 1 do 12, pak mezerovitě a končí u čísla 45; některá čísla jsou dvojmo až pětinásobně obsazena. Z číslování nelze vystopovat žádný řádný systém, ani stanovit, že by číselné řady byly vytvářeny v jednotlivých formách. Nejvýše by toto číslování mohlo svědčit o složení olešnické sbírky z rozmanitých fondů a s pravděpodobností jejího většího původního rozsahu.

Z dosavadních rozborů dospíváme k mimořádně kladným hodnotícím závěrům. Celkově lze říci, že olešnická sbírka reprezentuje netypický případ dokladu hudebního dění v podorlické oblasti svojí bohatostí co do zastoupení autorů a rozmanitostí forem. Podává výstižný obraz o hudebním životě na venkovském kostelním kůru, skýtá možnost vytváření určitých analogií a paralel u těch kůrů orlické oblasti, kde se autentické doklady nedochovaly. Z hlediska obsahu sbírky zůstane jejím mimořádným přínosem objevením neznámých skladeb [? W. A. Mozart Missa solemnis in G/1 autorů dosud lexikálně nepodchycených a pro hudební historii neznámých. Zajímavou skutečností je bohatě zastoupená tvorba českých autorů, a to jak vynikajících představitelů českého hudebního klasicismu, tak i druhořadých a okrajových skladatelů. Lze soudit, že zde nešlo o import náhodný, ale záměrný, jak výmluvně dokládá poznámka na Offertoriu Josefa Wolánka, že toto bylo koupeno Jos. B. Finlerem. Tento zdánlivě překvapující jev v obci s německou většinou [v r. 1890 měla Olešnice z 913 obyvatel pouze 60 českých], jen dotvrzuje mentalitu tehdejšího německého obyvatelstva v povědomí celozemské sounáležitosti. K tomu snad také svědčí výskyt jedné anonymní německé vánoční pastorely, formy, která se právě v českém prostředí bohatě rozvinula a rozšířila, což možno považovat za infiltraci do německého jazykového prostoru v českém pohraničí.

Sbírka nabývá na ceně vysokou úplností svých jednotlivých čísel a velmi uspokojivou zachovalostí materiálů.

OLDŘICH PETRÁŠ

PŘEHLED VÝVOJE ZOOLOGICKÉHO VÝZKUMU V OBLASTI ORLICKÝCH HOR

Máme-li posuzovat vývoj zoologického bádání (v tomto příspěvku se budu zabývat pouze vertebratologií, tzn. zoologií obratlovců) na uvedeném území, je nutné vzít v úvahu charakter oblasti — mám na mysli atraktivnost a přitažlivost pro badatele — a v tomto kontextu provádět srovnání s jinými podobnými oblastmi v Čechách.

Orlické hory jsou výrazným geomorfologickým celkem v pásmu Sudetská

horské soustavy, jež lze, i když dosti nepřesně, charakterisovat jako spojující článek mezi dominantami východních a západních Sudet — Krkonošemi, resp. Jeseníky. Nedosahují však výšek uvedených pohoří a proto mají poněkud odlišný ráz, což se projevuje samozřejmě na druhovém složení zdejší fauny. Oproti Krkonošům zde chybí např. zcela alpské pásmo se svojí charakteristickou zvířenou, jež právě v minulosti byla a i v současné době je jedním z nejpřitažlivějších momentů Krkonoš pro přírodovědce. Krkonoše tak svým zvláštním a na území Čech ojedinělým charakterem v době malých komunikačních možností do určité míry nahrazovaly Karpaty.

Naproti tomu Orlické hory se svými nižšími, většinou nevýraznými a až na malé výjimky zcela lesy pokrytými hřebeny stály od počátku poněkud stranou zoologického zájmu a přírodovědného bádání vůbec. Kromě již uvedeného chudšího druhového složení fauny vystupuje do popředí další, neméně důležitý prvek. Krkonoše byly od samého počátku zájmovou oblastí dvou čile pracujících německých muzeí nebo lépe řečeno dobrovolných muzejních spolků se sídlem ve Vrchlabí a Jelení Hoře (Hirschberg). Kromě toho sem zajížděli pravidelně profesionální pracovníci, vesměs vysokoškolská učitelé z tehdejšího Slezka, většinou z blízké Vratislavi (Breslau) na pracovní sběrné exkurze nebo zde byly konány na svoji dobu nezvykle systematické a důkladné výzkumy. Příkladem může být osobnost a práce O. Zachariase (bibliografie jeho prací viz PAX 1921). Vezmeme-li dále v úvahu fakt, že v Krkonoších vycházely dva regionální vlastivědné časopisy, jež věnovaly velkou část přírodovědné tematice, *Der Wanderer im Riesengebirge* v Maršově a *Riesengebirge im Wort und Bild* v Jelení Hoře, dále skutečnost, že sem zasahovala byť i jen v menší míře činnost muzea v Liberci a v neposlední řadě i neustálá badatelská řevnivost mezi českými a německými pracovníky, je nám zcela pochopitelné, že solidní základy systematickému zoologickému výzkumu byly položeny v Krkonoších již v polovině minulého století. Spolehlivé údaje z oblasti zoologie můžeme však nalézt již počátkem 19. století v desetidílné monografii, na svoji dobu velmi důkladné a rozsáhlé [ENDLER et SCHOLZ 1809—21].

Počátky soustavné přírodovědné práce v Orlických horách byly položeny až mnohem později. První údaje o obratlovcích této oblasti představuje zápis v deskách zemských od Jana Římského (DOSTÁL 1936), který se týká hlavně sporů mezi majiteli jednotlivých panství. Mezi jiným zde však také můžeme najít četné zmínky o množství a druzích zvířete, která byla v té době ulovena na hřebenech Orlických hor. Z těchto údajů je možno usuzovat přibližně i na celkové stavy tehdy lovených zvířat. Zápis byl proveden v roce 1584 a pro zajímavost je možné uvést, že 50 let před tímto datem, tedy zhruba v roce 1530, byli v okolí Velké Deštné ještě běžně loveni medvědi.

Údaje tohoto druhu jsou však dnes cenné spíše pro historika než pro

zoologa. To se týká rovněž různých zpráv o úlovcích na jednotlivých panstvích. Postupem doby se zástřely větších nebo dravých druhů zvírat stávaly stále vzácnějšími, takže byl zaznamenáván téměř každý takový úlovek. Tak se dovidáme, že např. na panství kvásinském byly z pozoruhodnějších a tedy již tehdy vzácných druhů zastřeleni r. 1653 rys, medvěd a bobr. (SVOBODA 1914).

Tento stav, kdy veškerý zájem o živočichy v Orlických horách se projevoval sporadicky pouze stručnými záznamy o odstřelech, trval až do přelomu 19. a 20. stol., tedy mnohem déle než v již uváděných Krkonoších.

Změna nastala v době, kdy do české zoologie vstoupila významná osobnost A. Friče, profesora pražské university, který ovlivnil svými organizačními schopnostmi celý další vývoj této vědní disciplíny v Čechách (WENIG 1931). Zde si všimneme pouze vztahu A. Friče k popisované oblasti, přesněji řečeno ke Kostelci n. Orl., kde v tamním rybářském spolku našel schopného partnera při aktivní propagaci chovu lososů. Zkušenosti zdejších rybářů byly částečně materiálem k jeho monografií o labském lososu. Výsledky a zkušenosti z Kostelce kromě toho pravidelně publikoval na sklonku minulého století v časopise Vesmír, který jím byl veden. Tento časopis spolu s dalším, jež se zabýval na konci minulého století přírodovědou — Purkyňovou Živou, přispěly velkou měrou k popularizaci zoologie v celých Čechách. A zde se již, byť i jen zřídka objevují údaje z Orlických hor, zprvu jen jako zmínky o výskytech v obsáhlejších pojednáních, týkajících se větších územních celků, později však i zprávy samostatné.

Chceme-li dále posuzovat vývoj zoologie ve zdejší oblasti, musíme sledovat časopisy, neboť zde nepůsobila žádná osobnost, která by se zoologickým výzkumem zabývala soustavně a výsledky publikovala v samostatných monografiích. Kromě již zmíněných časopisů Vesmíru a Živy, v nichž, jak bylo již řečeno, se příslušné údaje objevovaly spíše nepravidelně a sporadicky, byly to hlavně regionální vlastivědné časopisy, vycházející po vzniku republiky. Na prvním místě nutno jmenovat časopis Od kladského pomezí, kde byla otiskována stručná pozorování, dále časopis „Ost böhmisch Heimat,“ který však byl určen pro širší oblast, čímž se přirozeně zmenšil rozsah, věnovaný Orlickým horám. K tomu je možno ještě přičíst nečetné zprávy o zástřelech či pozoruhodnějších pozorováních v několika mysliveckých časopisech (Stráž myslivosti, Lovecký obzor, Háj a několik dalších).

Jediným zoologem, který zde v této době působil soustavněji, byl ornitolog Karel Plachetka. Jeho rozsáhlá sbírka je tvořena podstatnou měrou materiálem z Orlických hor, především z Rychnovska, (KÁDA 1963). Mnohé exempláře mají dnes i velkou historickou cenu, neboť dokumentují dřívější stav v dnešní době již značně pozměněného kvalitativního i kvantitativního složení orlické a podorlické ornitofauny. Sbírkou je možno bez

rozpaků stavět do jedné řady s jinými pozoruhodnými sbírkami té doby, např. s Hromádkovou sbírkou ptactva v Pardubicích, Šírovou z Jičína, Kněžourkovou (obsahující částečně i materiál z Náchodska) a jinými. Plachetka však nebyl jen pouhým sběratelem; o jeho hlubším zájmu a odborné erudici svědčí jeho rukopisné poznámky a údaje, které jsou psány jeho rukou na spodní straně podložených prkének (např. o obsahu žaludků vypávaných ptáků apod.). O jeho širším zaměření svědčí i rozsáhlý styk s pražskými i brněnskými zoology a skutečnost, že stál mezi prvními členy v roce 1936 založené Československé ornitologické společnosti. Lze jen litovat, že jeho rozsáhlé terénní poznatky a zkušenosti byly publikovány pouze v několika případech.

Po 2. světové válce působí v blízkosti Orlických hor jiný význačnější ornitolog, V. Fábera. V tomto případě je již možno hovořit o soustavném ornitologickém výzkumu s pravidelným publikováním získaných výsledků. Jeho zájem se však soustředil na okolí jeho působiště, Polici n. Metují, pouze výjimečně prováděl pozorování i v Podorlicku (viz např. FÁBERA 1959).

Z regionálních časopisů, přinášejících články zoologické povahy, vychází po válce pouze jeden — Broumovsko a i ten byl bohužel po třech ročnících v roce 1949 zastaven. Tím byly vzaty jakékoliv možnosti amatérským pozorovatelům přírody, aby mohli své poznatky přiměřeným způsobem zveřejnit.

Situace v posledních dvou desetiletích se vyznačuje velmi zvolna se zvyšující intenzitou zoologického výzkumu, který měl však do soustavnosti ještě velmi daleko. Některými speciálními otázkami (př. faunistikou a kroužkováním netopýrů) se zabývalo přírodovědecké oddělení Východočeského muzea v Pardubicích, dosti pravidelně v rámci svých možností zajišťují pracovníci Krajského muzea v Hradci Králové, v řídkých případech byl odtud brán materiál pro různé bionomické studie.

Základ soustavnému faunistickému výzkumu byl dán však teprve vytvořením přírodovědeckého oddělení Muzea Orlických hor. Vzniklo tak organizační centrum, které v nejbližší budoucnosti po personálním posílení a v těsné spolupráci s Chráněnou krajinnou oblastí Orlické hory, Krajským muzeem v Hradci Králové a Východočeským muzeem v Pardubicích by mohlo znamenat určitou změnu v dosavadním stavu v tom smyslu, aby zoologický výzkum v této oblasti nadále nezaostával.

Zbyněk Roček

POUŽITÁ LITERATURA

- DOSTÁL J., 1936: Procházka v horách Orlických v XVI. století. Od Klad. pom. 14 : 17—20, 33—35.
ENDLER et SCHOLZ, 1809—21: Der Naturfreund oder Beiträge zur Schlesi-schen Naturgeschichte. Breslau.

- FÄBERA V., 1959: Výskyt ptactva na rybníku Broumaru u Opočna. Hradecký kraj (1959): 75—77.
- KÄDA Z., 1963: O některých zajímavostech z Rychnovska v Plachetkové ornithologické sbírce. Práce muzea Hradec Král., S. A. 5: 199—203.
- PAX F., 1921: Die Tierwelt Schlesiens. Jena.
- SVOBODA A., 1914: Rychnovsko. In: Království české IV. (Východní Čechy II.) Praha.
- WENIG J., 1931: Nástin vývoje a dějin zoologie v Čechách. In: Vývoj české přírodovědy: 69—83. Praha.

VÝVOJ DRVOPLENĚ VRBOVÉHO

Začátkem srpna roku 1969 dostal jsem velikou masově červenou housenku, přes 10 cm dlouhou. Podle literatury (Dr. Rudolf Schwarz: Motýli —3 díl; Praha 1953 ČSAV) zjistil jsem, že jde o drvopleně vrbového (*Cossus cossus* L.), velkého a silného nočního motýla. Potrava jeho housenky spočívá v tom, že napadá kmeny vrb, olší, topolů, dubů, lip, jilmů, jabloní, bříz a jiných druhů dřevin, ve kterých hlodá dlouhé chodby, čímž škodí stromům a znehodnocuje dřevo. Kukla, housenka i motýl vydávají zvláštní octový zápach, podobný kyselině salicylové, čímž se dobře pozná jejich přítomnost. Housenka má velmi silná kusadla, kterými dovede citelně stisknout; za to motýl má zakrnělé ústní ústrojí a není schopen přijímat potravu. Vývoj, tj. přeměna od vajíčka k imagu trvá dva i více let.

Spoléhal jsem na náhodu, že housenka je dospělá a bude se snad brzo kuklit. Uzavřel jsem ji do větší sklenice a předkládal jí kousky různých dřevin. Housenka pobíhala přes tři týdny po sklenici, potravu nepřijímala. Ku konci srpna se zavrtala do hlíny smíchané s pískem, kterou jsem obložil dno sklenice a z tohoto materiálu vytvořila si jakýsi obal, podobný ptáčím vejci. Sklenici uložil jsem v místnosti a občas jsem mírně vlhčil její obsah.

Občas jsem prohlížel sklenici a očekával, zda si housenka zvolila toto místo k zimnímu spánku či k zakuklení. Ani v dubnu příštího roku neopustila housenka svůj úkryt, aby si sehnala ještě trochu nějakého dřeva na dokončení zámotku. Již jsem pochyboval o tom, že se mi podaří vypěstovat motýla.

Od 18. května se při otevření sklenice zvýšil charakteristický octový zápach a podle rozpukané půdy v okolí úkrytu housenky mohl jsem soudit, že se zámotek, pokud se to dá takto nazvat, nepatrně pohybuje.

20. května letošního roku (1970) po 21. hodině vysoukala se ze zámotku